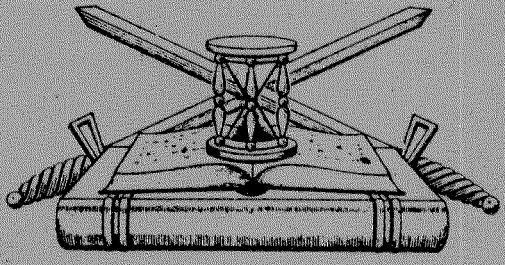
MARS *et* HISTORIA

15e Jaargang nummer 4 - juli/augustus 1981

ORGAAN
van de Nederlandse Vereniging ter beoefening van de Militaire Historie. Opgericht 20 augustus 1966. Verschijnt 5 x per jaar.

Beschermheer: Z.K.H. Prins Bernhard der Nederlanden.

SAMENSTELLING VAN HET BESTUUR:
Voorzitter: C.A.Heshusius, **1e Secretaris:** H.Muller, **Penningmeester:** drs J.A.Bom, **2e Secretaris:** E.W.van Popta, **Leden:** jhr D.J.H. N.den Beer Poortugael, J.van den Berg, B.C. Cats, drs J.P.C.M.van Hoof, F.J. van Lier, C.B. Nicolas, H.Ringoir.
Adviseur: mr C.H.L.M.Schaepman.

ADRESSEN DAGELIJKS BESTUUR:
Voorzitter: Van Alkemadelaan 350, Flat 316, 2597 AS 's-Gravenhage, tel.: 070-248495. **1e Secretaris:** Willem III laan 14, 4835 LB Breda, tel.: 076-653239. **Penningmeester:** Storm van 's-Gravesandeweg 23, 2242 JB Wassenaar, tel.: 01751-18624. De contributie bedraagt per jaar min. *f* 30,00 te storten op rek.no. 65.82.12.125 van de Nederlandsche Middenstandsbank Wassenaar, t.n.v. de Nederlandse Vereniging van Militaire Historie of op giro 29 40 790 van de N.V.M.H. te Wassenaar.

SAMENSTELLING REDAKTIE-WERK-COMMISSIE: J.van den Berg, drs J.P.C.M.van Hoof, E.W.van Popta.
Redaktie-adres: Mgr.Bekkerslaan 151, 2286 CE Rijswijk (Z.H.), tel.: 070-937425.

AFDELINGSCORRESPONDENTEN:
(3) 'UNIFORMKUNDE' o.l.v. dr F.G.de Wilde, Jan Steenlaan 62, 1412 JW Naarden.
(4) 'RIDDERORDEN EN ONDERSCHEIDINGEN' o.l.v. H.G.Meyer, Vollenbergstraat 6, 5801 RP Venray, B.W.Wagenaar, Händelstraat 18, 1901 VA Castricum.
(5) 'MILITAIRE EMBLEMEN', o.l.v. B.C.Cats, Claudiagaarde 72, 1403 JR Bussum en C.van Ekeris, Anslostraat 183, 2533 KD 's-Gravenhage.
(6) 'WAPENS EN MUNITIE', o.l.v. J.Lenselink, Oxfordlaan 49, 2314 Leiden.
(7) 'MILITAIRE MUZIEK', o.l.v. mr R.A. Schimmel, de Mildestraat 57, 2596 SW 's-Gravenhage.
(8) 'HISTORISCHE NEDERLANDSE VERSTERKINGEN (OVERZEE), o.l.v. A.F.Lancker, Grote Spie 347, 4819 CW Breda.
(9) 'MARITIEME GESCHIEDENIS', o.l.v. M. K.Zaagman, Ds van den Boschlaan 225, 2286 PH Rijswijk (Z.H.).
(10) 'NAPOLEONTICA', o.l.v. prof.dr H.P.L. Harms Vogts, Utrechtseweg 102, 6866 CN Heelsum.
(11) 'TWEEDE WERELDOORLOG', o.l.v. J.H. M.Berlemon, Porceleinvlinder 5, 2317 JZ Leiden.
(13) 'VAANDELS, STANDAARDEN, FANIONS, VLAGGEN', o.l.v. Kl.Sierksma, 'Huize Midgaard', Aan de Brink 36, 1399 GX Muiderberg.
(14) 'EERSTE WERELDOORLOG', o.l.v. drs J.C.van Dijk, Grifthorst 16, 3833 GD Leusden.
(15) 'KONINKLIJKE MARINE', o.l.v. L.L.van Münching, Middelweg 85, 2241 AP Wassenaar.
(16) 'MILITAIRE GENEALOGIE', o.l.v. ir Ch.C. van der Vlis, Anna van Burenlaan 59, 2012 SK Haarlem.
(17) 'MILITAIRE FOLKLORE', o.l.v. F.W.van Steen, Lion Cachetstraat 2, 3851 ZE Ermelo.
(18) 'MILITAIRE VOERTUIGEN EN TANKS', o.l.v. M.C.van der Hoog, Draaiboom 10, 4817 WR Breda, J.Bloemendaal, Scheldelaan 10, 2105 XG Heemstede, W.den Dunnen, Burgersdijkstraat 75, 2522 WD 's-Gravenhage.
(19) 'KONINKLIJKE LUCHTMACHT', o.l.v. J. van den Berg, Cronestein 85, 2804 EL Gouda, P.C.Boer, Waterklaver 2, 2804 PN Gouda.
(20) 'KNIL', o.l.v. W.R.van der Weide, 'Bronbeek', Velperweg 151 A, 6824 MB Arnhem.
(22) 'MILITAIRE GEDENKTEKENS EN MONUMENTEN' o.l.v. drs J.A.C.Bartels, Gerstkamp 198, 2592 CV 's-Gravenhage.
(23) 'KORPS MARINIERS', o.l.v. drs J.Nuis, Graaf Willem de Oudelaan 187, 1412 AS Naarden.

INTERESSEGEBIEDEN, WAAR (NOG) GEEN CORRESPONDENTEN VOOR ZIJN:

(1) 'Krijgsgeschiedenis, Korpsgeschiedenis KL'
(2) 'Tradities en ceremoniëel'
(12) 'Militaire en civiele miniatuurfiguren'
(21) 'Militaire bibliografie, tijdschriften'.

* De tussen haakjes geplaatste nummers zijn indicaties t.b.v. de ledenlijst.

MARS *et* HISTORIA

De 'NEDERLANDSE VERENIGING TER BEOEFENING VAN DE MILITAIRE HISTORIE', opgericht op 20 augustus 1966 en erkend bij K.B. no. 50 van 14 juni 1968, is er voor allen, die zich verdiepen in de studie van geschiedenis, ceremoniëel, tradities, uniformen, emblemen, wapens en onderscheidingen van militaire en semi-militaire organisaties, meer in het bijzonder die van Nederland en de (voormalige) overzeese Rijksdelen.

De lustrumtentoonstelling:

'VAN SOLDATENMOED TOT VERZAMELGOED'

Op 5 september a.s. zal de lustrumtentoonstelling *'Van soldatenmoed tot verzamelgoed'* worden geopend. Elders in dit blad vindt U daarover meer gegevens. Op de tentoonstelling zullen leden van de vereniging hun verzameling tonen. Het belooft een mooie tentoonstelling te worden. Na enige maanden van vergaderen en organiseren is het dan zover. Immers de vereniging viert zijn derde lustrum, dat is geen geringe zaak.
We roepen de leden en belangstellenden op deze tentoonstelling te bezoeken. Van **5 september t/m 10 oktober a.s.** kunt U een bezoek brengen aan het Museum Flehite aan de Westsingel 50 te Amersfoort.

E.W.van Popta.

NAJAARS EXCURSIE

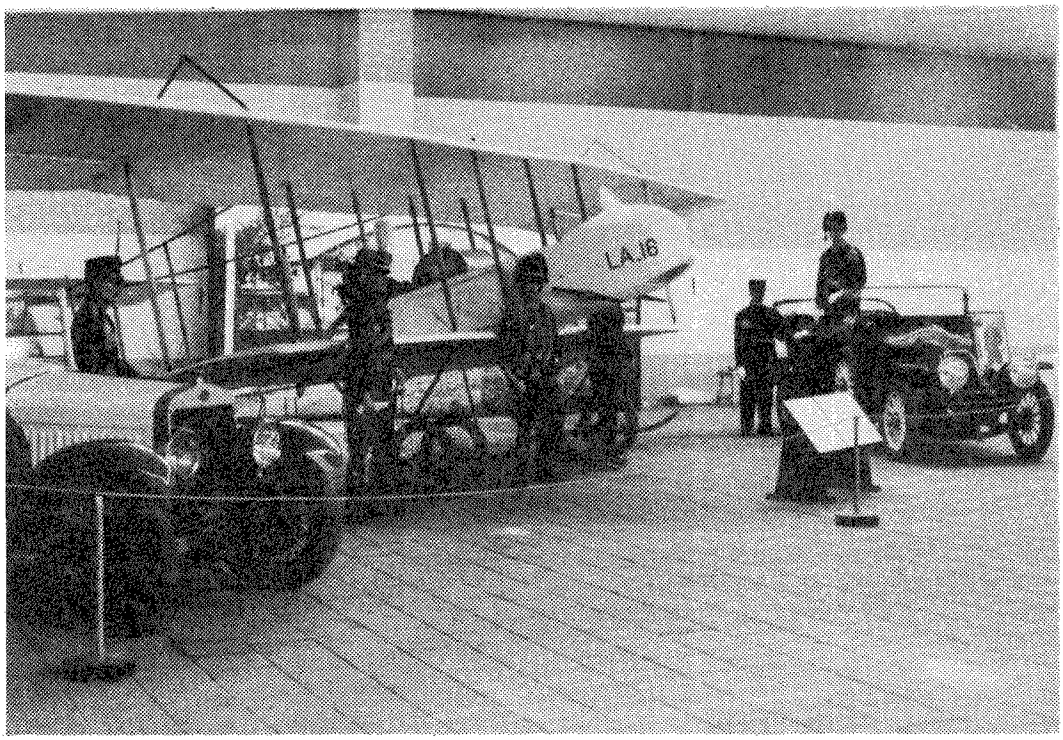
De najaars excursie zal ons dit jaar voeren naar het Militaire Luchtvaart Museum te Soesterberg en de Collectie Militaire Traditie Jaap van der Burg te Driebergen.

Programma 7 november 1981
10.30 - 11.00 uur: ontvangst museum
11.00 - 13.00 uur: rondleiding
13.00 - 14.15 uur: lunch (eventuele apératief voor eigen rekening)
14.15 - 17.00 uur: bezoek aan de collectie Jaap van der Burg

Het Militaire Luchtvaar Museum is ontstaan uit het op 3 juli 1968, door Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Bernhard der Nederlanden, geopende Luchtmachtmuseum. Tot eind 1979 was dit museum gehuisvest op de Vliegbasis Soesterberg. De plaatsing op een operationele vliegbasis gaf echter nogal wat problemen. In 1975 kreeg het Hoofd van de Sectie Luchtmacht Historie dan ook de opdracht uit te zien naar een nieuwe lokatie, welke vrij spoedig werd gevonden op het Kamp van Zeist. Door de opheffing van de Technische Dienst van het Depot Algemeen Technisch en Intendance Materiaal, kwamen de hallen 9 en 10 op dit Kamp voor het Luchtmachtmuseum beschikbaar.
In november 1979 werd begonnen met het overbrengen van de museum collectie naar het Kamp van Zeist. Op 2 mei 1980 kon hal 10 reeds worden opengesteld voor het publiek. In november van dat zelfde jaar werd een aanvang gemaakt met de renovatie van hal 9. Inmiddels was ook gestalte gegeven aan een reeds lang levende wens, om te komen tot een museum waarin de gehele militaire luchtvaart kon worden ondergebracht. Na intensief overleg met de Afdeling

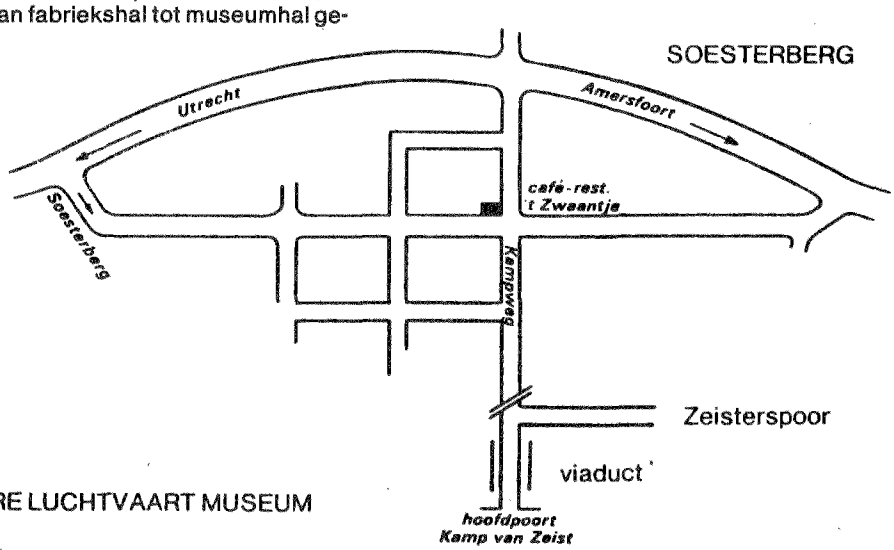

De afbeelding op het omslag toont schutters op het plein te Rijsbergen, 12 februari 1831. Tekening door kapitein D.T.Gevers van Endegeest. De tekening heeft betrekking op de tentoonstelling van een Haagse Schutter ten tijde van de Belgische Opstand. Zie hierover elders in dit blad.

Maritieme Historie van de Marinestaf, gaf de toenmalige Bevelhebber der Luchtstrijdkrachten, de Luitenant-Generaal M.G.Geschiere, zijn fiat en kon een begin worden gemaakt met de realisatie van het Militaire Luchtvaart Museum. Onder de bezielende leiding van het Hoofd van de Sectie Luchtmacht Historie, tevens Directeur van het Militaire Luchtvaart Museum, de Luitenant- Kolonel M.H.G.Coolen, werd nu ook hal 9 in zeer korte tijd van fabriekshal tot museumhal getransformeerd. Op 9 april j.l. was het zover, met ondermeer de woorden *'wie wat bewaart die heeft wat'* werd het gehele museumcomplex officiëel door de Luitenant-Generaal Geschiere geopend.

Het museum is geopend van 1 februari tot 1 december, maandat t/m vrijdag van 10.00 tot 16.00 uur. Het is te bereiken volgens onderstaande schets.

MILITAIRE LUCHTVAART MUSEUM

De deelnemers die met openbaar vervoer reizen wordt aangeraden dit te doen via NS-station Utrecht en vandaar bus 52 van Centraal Nederland te nemen naar Soesterberg, halte restaurant *'Het Zwaantje'*. Op de deelnemers die met eigen vervoer komen wordt een beroep gedaan om langs restaurant *'Het Zwaantje'* te willen rijden en onze leden die per bus komen een lift te geven naar het museum.
Het is wellicht raadzaam als herkenningsteken ons (oranje) verenigings orgaan zichtbaar te dragen. Voor de wandelaars onder onze leden, de afstand *'Het Zwaantje'* - museum loopt U in ± 20 minuten.

Collectie Militaire Traditie Jaap van der Burg

De (Stichting) Collectie Militaire Traditie 'Jaap van der Burg' is ontstaan uit een particuliere verzameling die in 1969 werd opgezet door Jaap van der Burg.
In de loop der jaren groeide deze verzameling uit tot een klein maar zeer uniek museum, met als doel *'het wekken en vergroten van de belangstelling voor de Nederlandse Strijdkrachten en derzelver tradities en geschiedenis'*.
Door middel van ondermeer miniaturen, maquettes, uniformen en onderscheidingen wordt een beeld gegeven van de Nederlandse Militaire Historie door de eeuwen heen.
Het museum is gelegen aan de Hoofdstraat 94, te Driebergen, ± 700 meter van de autosnelweg en ca 10 minuten lopen van het Station Driebergen/Zeist.

JAARLIJKSE ALGEMENE LEDENVERGADERING 1981

In verband met de lustrumtentoonstelling 'Van soldatenmoed tot verzamelgoed' in het Museum Flehite te Amersfoort zal de jaarlijkse algemene ledenvergadering in dat museum plaatsvinden op zaterdag 5 september 1981. De tentoonstelling zal op die dag om 11.00 uur officiëel geopend worden door Drs G.H.J.M.Peynenburg, Secretaris-generaal van het Ministerie van Defensie en lid van onze vereniging.
Hoewel onze leden uiteraard van harte welkom zijn bij deze officiële opening, zal in verband met de kleine ruimte en de te verwachten gasten slechts een beperkt aantal leden uitgenodigd kunnen worden daarbij aanwezig te zijn. Wij hopen dat U daarvoor begrip zult hebben.
In de namiddag bestaat volop gelegenheid de tentoonstelling te bezoeken.

Dagindeling
11.00 uur Officiële opening van de lustrumtentoonstelling 'Van soldatenmoed tot verzamelgoed'
14.30 uur Jaarlijkse algemene ledenvergadering
16.00 uur Sluiting van de vergadering en gelegenheid tot bezoek van de tentoonstelling
17.00 uur Sluiting van het Museum Flehite
Voor de lunch zult U zelf dienen te zorgen.

Agenda van de algemene ledenvergadering
1. Opening
2. Notulen van de vorige algemene ledenvergadering (zie 'Mars et Historia' 14e jaargang, nummer 6, nov/dec 1980, blz. 179).
3. Financiëel overzicht 1980 (zie elders in dit nummer).
4. Verslag kascommissie 1980-1981.
5. Benoeming kascommissie 1981-1982.
6. Voorstel contributieverhoging 1982.
7. Jaarverslag van de secretaris (zie elders in dit nummer).
8. Bestuursmutaties.
   Volgens rooster zijn de heren F.J.van Lier en H.Ringoir aan de beurt om af te treden, zij stellen zich echter opnieuw herkiesbaar. Namen van eventuële tegencandidaten dienen vóór 22 augustus 1981, gesteund door de handtekeningen van tenminste 10 leden, in het bezit te zijn van de secretaris.
9. Lidmaatschapskaarten.
10. Rondvraag.
11. Sluiting.

Het Museum Flehite is gevestigd Westsingel 50 te Amersfoort. Dit is ± 10 minuten lopen van het station NS of vandaar te bereiken met bus 5, 6, 8, 10 of 11.

JAARVERSLAG 'MARS ET HISTORIA' 1980-1981

Aangezien het orgaan van onze vereniging gedurende het afgelopen kalenderjaar bij herhaling te laat verscheen, werd in januari besloten het drukken en het verzenden ervan te laten verzorgen door een andere firma, en wel Drukkerij W. van der Louw te Berkel en Rodenrijs (Z-H). Bij het begin van de nieuwe jaargang onderging het blad tevens een gedaanteverandering: tekst gezet in kolommen, rechthoekig formaat, een nieuw omslag met ruimte voor een afbeelding. Over het algemeen is men erg tevreden over dit nieuwe uiterlijk.
Het aanbod van kopij was ook in de afgelopen periode zeer redelijk te noemen, daarom wederom een woord van dank aan hen die bijdragen voor *'Mars et Historia'* inzonden. De redactie kwam de afgelopen twaalf maanden een drietal keren apart bijeen om de lopende zaken ten aanzien van het blad te bespreken. Verder besteedde zij veel tijd aan het typklaar maken van de kopij van het lustrumnummer, dat als nummer 5 van de lopende jaargang zal uitkomen.

J.v.H.

JAARVERSLAG 1980-1981 VAN DE SECRETARIS

A. Ledenbestand

De vereniging blijft zich verheugen in een groeiend aantal leden. Bedroeg dit op 1 juni 1980 nog 358, op 1 juni van dit jaar is dit gestegen tot 374. Deze aanwas is te danken aan de aanmelding van 31 nieuwe leden. In het verslagjaar hebben 13 leden opgezegd en door overlijden hebben wij helaas 2 leden verloren.

B. BESTUUR

Op 13 februari van dit jaar is ons door de dood ontvallen ons bestuurslid, de heer J.C.Hopperus Buma. Wij zullen niet alleen zijn warme vriendschap, maar ook zijn enthousiasme voor de vereniging, zijn grote kennis van de militaire historie en zijn volledige inzet bij het organiseren van evenementen bijzonder missen.

C. CORRESPONDENTSCHAPPEN

Op 2 mei werd de 23ste afdeling, 'Korps Marineniers' opgericht, waarvan Drs J.Nuis, Graaf Willem de Oudelaan 187 te 1412 AS Naarden correspondent is geworden. Hij verzoekt geïnteresseerden met hem contact op te nemen.
De afdeling 'Ridderorden en onderscheidingen' (4) is versterkt door nog een correspondent, de heer B.W.Wagenaar, Händelstraat 18 te 1901 VA Castricum. Bij de afdeling 'Militaire voertuigen en tanks' (18) is de heer W.den Dunnen, Burgersdijkstraat 75 te 2522 WD 's-Gravenhage als mede correspondent in de plaats gekomen van de heer J.van den Berg.
De heer A.J.Weekenstroo heeft helaas zijn correspondentschap voor 'Militaire en civiele miniatuurfiguren' (12) moeten opgeven, terwijl door het overlijden van de heer J.C.Hopperus Buma het correspondentschap van de afdeling 'Militaire gedenktekens en monumenten' (22) uitsluitend door Drs J.A.C. Bartels zal worden waargenomen.

D. EVENEMENTEN

De volgende evenementen zijn in het verslagjaar georganiseerd:

13 september 1980
Excursie naar Rotterdam. Hier werd het nieuwe museum van het Korps Mariniers bezocht, waarna onder de deskundige leiding van de heer E.W.van Popta een wandeling werd gemaakt langs de plaatsen waar in de meidagen van 1940 is gevochten. In de middag werd het als museumschip ingerichte oude ramtorenschip *'Buffel'* bezocht. Deze interessante excursie werd door 36 leden meegemaakt.

11 oktober 1980
Algemene ledenvergadering te Amersfoort met ruilbeurs en een tentoonstelling van voorwerpen uit de verzamelingen van leden met als onderwerp *'De Belgische Afscheiding - 150 jaar geleden'*. Na de vergadering hield brigade-generaal b.d. W.Walthuis een bijzonder belangwekkende en verhelderende lezing over de Tiendaagse Veldtocht. De tentoonstelling dwong door de vele zeer fraaie en unieke stukken aller bewondering af. Volgens de presentielijst werd de vergadering bijgewoond door 52 leden, het zijn er echter beslist meer geweest.

14 maart 1981
Filmdag in het Koninklijk Nederlands Leger- en Wapenmuseum *'Generaal Hoefer'* te Leiden. Vertoond werden films uit de mobilisatie 1939-40, een militair journaal uit 1950, de parade in Amsterdam in 1953, een militair journaal uit 1961 en de film van de Verbindingsdienst. 25 leden hebben van deze films kunnen genieten.

21 maart 1981
Ruilbeurs te Bussum. Deze ruilbeurs, welke in het Militair Tehuis werd gehouden, was georganiseerd door de heer Cats. De 40 deelnemers hebben hier een geslaagde en nuttige dag beleefd.

23 mei 1981
Excursie naar Nieuwpoort, Oudewater en Wierickerschans. Na een ontvangst op het oude raadhuis van Nieuwpoort werd een wandeling over de gerestaureerde vestingwerken van het stadje gemaakt, waarbij de heer W.F.K.Engelbrecht met grote kennis van zaken wees op de vestingbouwkundige bijzonderheden. Vervolgens werd na de lunch door het schilderachtige Oudewater gewandeld en besloot een bezoek aan het fort Wierickerschans deze interessante en leerzame dag.
Helaas hebben slechts 18 leden aan deze excursie deelgenomen.

E. LEDENLIJST

Een nieuwe ledenlijst naar de stand van 1 september 1981 is in voorbereiding. Besloten is deze alfabetisch te maken en de nummering te laten vervallen.

F. BIBLIOTHEEK

De bibliotheek van de vereniging is overgebracht naar het Militaire Luchtvaartmuseum in Kamp van Zeist te Soesterberg, waar zij door ons bestuurslid, de heer J.van den Berg, wordt beheerd.

G. VERGADERINGEN

Het algemeen bestuur heeft in het verslagjaar zes maal vergaderd, waarvan twee maal met de afdelingscorrespondenten. Jammer dat de belangstelling van de meeste correspondenten voor deze vergaderingen zo gering is. De vergaderingen werden gehouden te Amersfoort, Bussum, 's-Gravenhage, Leiden (tweemaal) en Utrecht.

H. CORRESPONDENTIE EN CONTACTEN

De contacten met gelijkgerichte verenigingen werden verstevigd door het uitwisselen van gegevens over elkaars activiteiten en het bezoek daaraan van elkaars leden. HM.

STAAT VAN BATEN EN LASTEN

	1980 f	1979 f		1980 f	1979 f
LASTEN			**BATEN**		
Mars et Historia	10.143,16	8.806,81	Contributie	9.971,91	9.647,77
Portokosten	443,66	724,05	Rente	901,53	635,04
Bestuurskosten	275,55	602,17	Advertenties	---, --	200,00
Notariskosten	--, --	430,00	Resultaat verkopen etc.	426,84	696,34
VOORDELIG SALDO	437,91	597,14			
	11.300,28	11.179,15		11.300,28	11.179,15

BALANS

	31.12.80 f	31.12.79 f		31.12.80 f	31.12.79 f
Voorr. dassen	100,00	250,00	Kapitaal	12.572,69	12.134,78
Vorderingen	474,85	--, --	Mars et Historia	4.000,00	1.400,00
Bank	1.778,15	939,56	Contributie	190,00	310,00
Postgiro	3.012,38	1.507,19	Portokosten	45,00	54,00
Belegg. rek.	11.442,31	11.315,90	Kosten verkopen	--, --	113,87
	16.807,69	14.012,65		16.807,69	14.012,65

J.A.Bom.

Stichting 'VERJAARDAG PRINS BERNHARD'

Op 29 juni j.l. vierde Z.K.H. Prins Bernhard zijn 70e verjaardag. Ter gelegenheid daarvan was in de achtertuin van het paleis Soestdijk een huldiging van vele oudstrijders. De voorzitter van de Stichting 'Verjaardag Prins Bernhard', de heer W.A.H.C.Boellard, bood de prins een zeewaterzwembad aan. Het bad wordt gebouwd naast het koninklijk buitenverblijf 'De Gelukkige Olifant' te Porto Ercole. Daarnaast ontving de prins 22 zilveren penningen, voor al zijn familieleden één exemplaar. Deze penning werd ter gelegenheid van zijn 70e verjaardag geslagen. Van de secretaris van de stichting, de heer J.Ket, werd een afschrift van een brief van de prins ontvangen, waarin de prins zijn grote dank betuigt aan allen die hebben bijgedragen voor het cadeau.

***

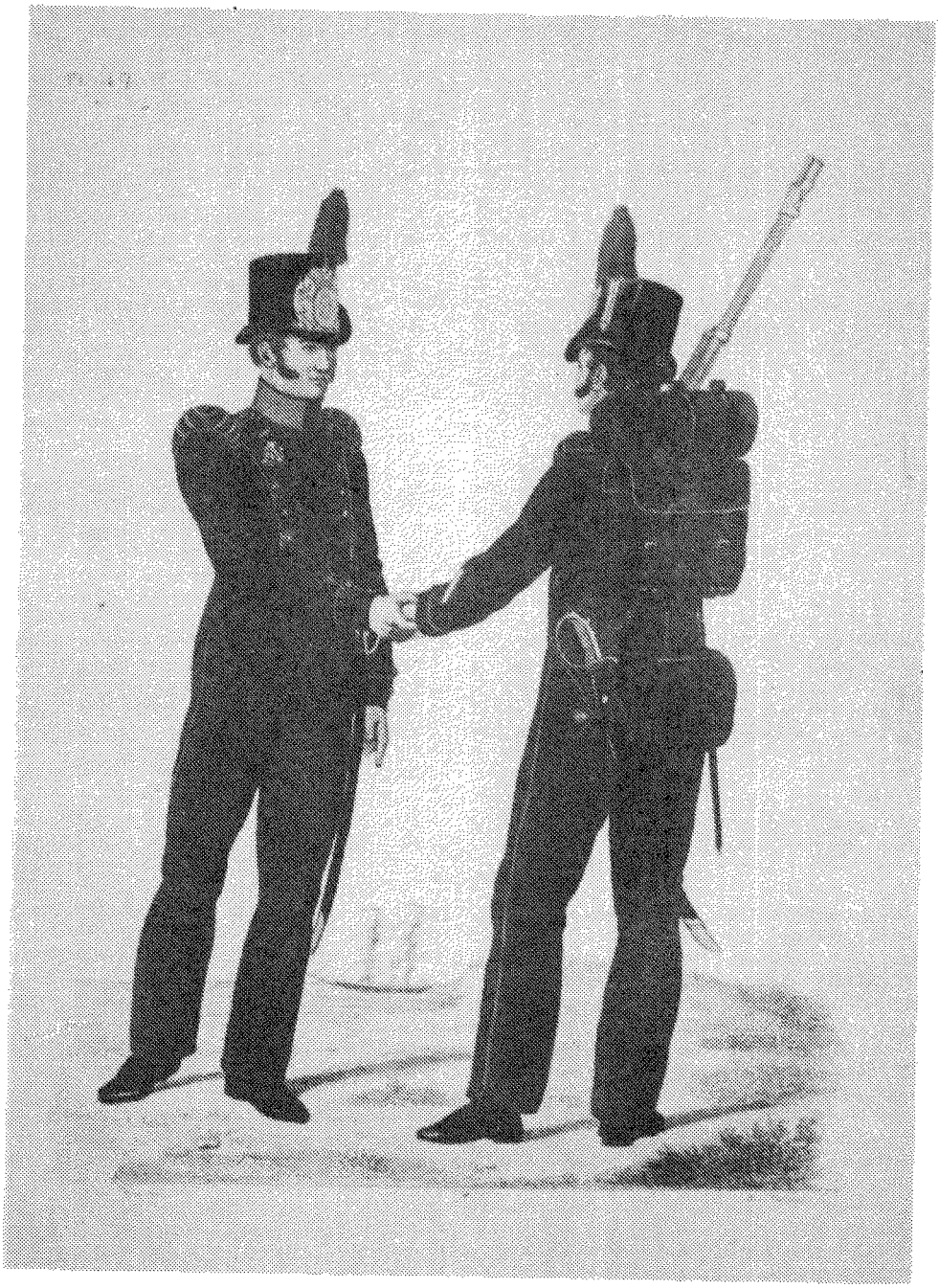
De secretaris, de heer H.Muller, verzond een telegram aan de Beschermheer van onze vereniging, Z.K.H. Prins Bernhard der Nederlanden, met de volgende tekst:
Bestuur en leden van de Nederlandse vereniging ter beoefening van de militaire historie wensen Uwe Koninklijke Hoogheid van harte geluk met Uw 70ste verjaardag en hopen dat hun Beschermheer nog vele jare in goede gezondheid beschoren mogen zijn.

Antwoord telegram van Z.K.H. Prins Bernhard:
U allen heel veel dank voor Uw gelukwensen met mijn 70ste verjaardag.

Bernhard.

Rectificatie:

In de 10e opgave van wijzigingen op de ledenlijst van 1979 (Mars et Historia, 15e jaargang nummer 3 - mei/juni 1981) dient bij lid nr 509 - P.A. Vermeulen belangstellingsgroep 5 te worden bijgevoegd.

Mariniers (1817-1930), z.g. 'hoedjesmannen'.

RUILBEURS/EXPOSITIE t.g.v. BEVRIJDING BREDA

De groep Samenwerkende Militaria Verzamelaars organiseert in coördinatie met de Nederlandse Vereniging ter beoefening van de Militaire Historie een expositie/ruilbeurs te Breda, 24 oktober a.s. welke zal duren van 10.00 tot 16.00 uur.
De expositie vindt plaats rond het thema *'Tweede Wereldoorlog'*, e.e.a. naar aanleiding van de bevrijding van Breda op 29 oktober 1944.
Plaats van expositie/ruilbeurs is de School voor Voortgezet Onderwijs, Scholengemeenschap 'Sint Olof'.
Ter plaatse zijn koffie, broodjes en frisdranken verkrijgbaar. Leden van *'Mars et Historia'* die willen deelnemen aan de expositie worden verzocht *zo spoedig mogelijk* contact op te nemen met ons lid de heer P.A.Vermeulen, tel.: 070-271988.
De toegangsprijs tot de expositie/ruilbeurs bedraagt *f* 1,-, terwijl tevens de mogelijkheid bestaat tot het huren van tafels tegen de prijs van *f* 10,-. Opgave van tafelreserveringen eveneens bij de heer Vermeulen.

11e Opgave van wijzigingen op de ledenlijst van 1979

Nieuwe leden:
515 J.A.Gerrits, Prof.Krausstraat 108, 2628 JT Delft
3, 4, 5, 11
516 A.J.Romijn, Dubbelsteijnlaan 213, 3319 EG Dordrecht
9, 15, 23
517 J.N.van der Walle, Groenekruisstraat 1, 4471 BX Wolphaartsdijk
3, 4, 5
518 C.P.Mulder, Dumasstraat 163, 3076 HJ Rotterdam
2, 3, 4 (spec), 5, 9, 10, 11, 13, 14, 15
519 G.Verwey, Leyweg 6, 2545 CM 's-Gravenhage
5

Adreswijzigingen:
103 R.Vis, Redemark 26, 1355 LC Almere Haven
374 E.C.Spierenburg, Westerdreef 117, 2161 GR Lisse
394 J.R.G.Jofriet, Gouwe 35, 9406 GL Assen
400 Drs H.W.J.Lieffers, Waalsdorperweg 275 2597 HX 's-Gravenhage
426 E.H.Brongers, Taxandrialaan 11, 5111 AK Baarle Nassau

Overleden:
Tot ons leedwezen moeten wij het overlijden bekend maken van ons lid
239 H.F.A.Smaling, Haviklaan 27, 2566 XC 's-Gravenhage

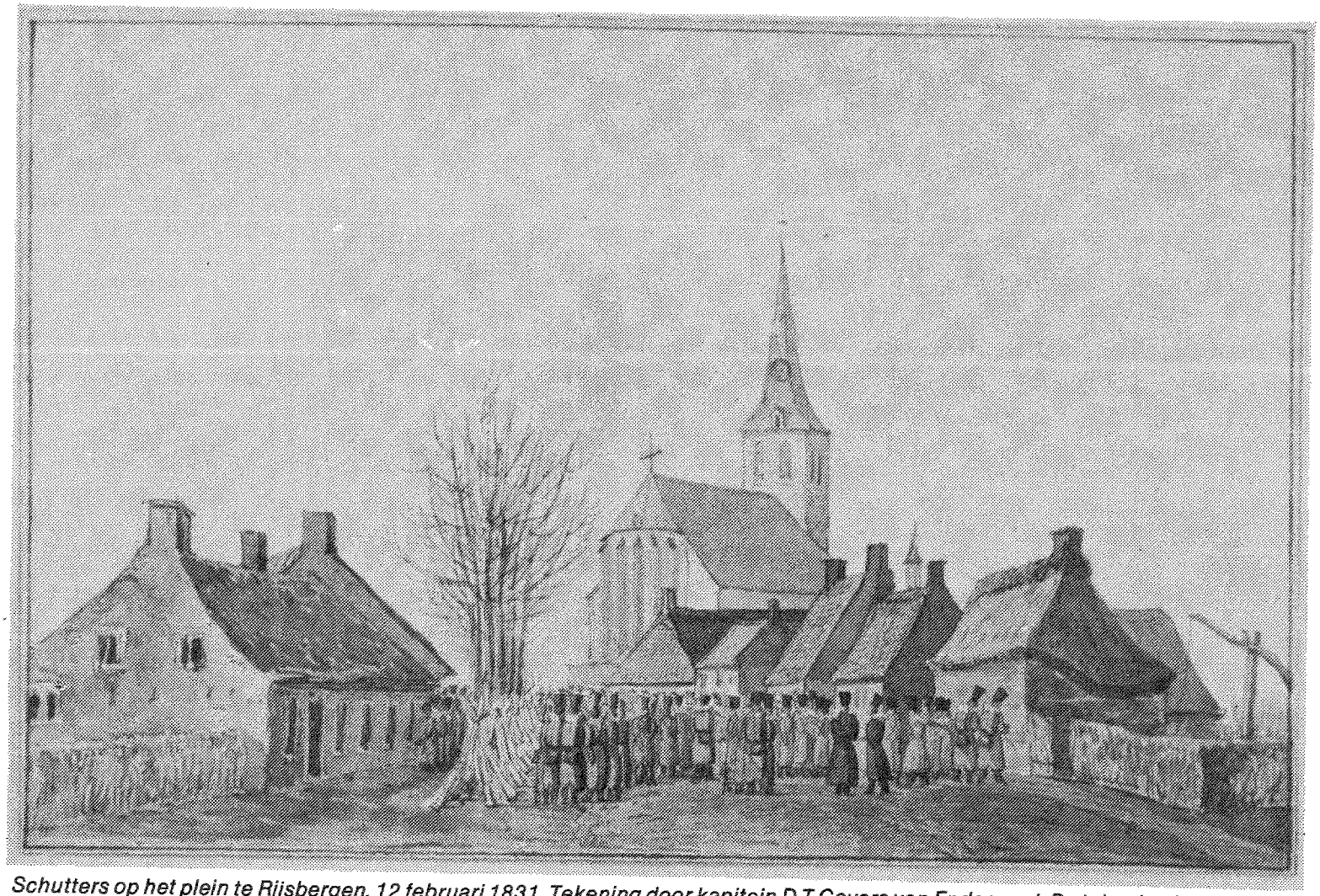
CORRESPONDENT 'KORPS MARINIERS'

Sinds kort heeft de vereniging een afdelingscorrespondent voor het Korps Mariniers. Drs J.Nuis heeft zich hiervoor beschikbaar gesteld. Het is een loffelijk streven dat daar nu een eigen correspondent voor is. Immers het Korps Mariniers heeft een rijke historie waarvoor zeker in de vereniging veel belangstelling bestaat.
Wij wensen de heer Nuis veel succes toe en hopen dat vanuit zijn afdeling veel activiteiten ontwikkeld zullen worden opdat de spreuk *'Qua Patet Orbis'* ook in de historische belangstelling voor het Korps Mariniers zich zal uiten. Leden, die hiervoor belangstelling hebben, kunnen contact opnemen met de heer J.Nuis, Graaf Willem de Oudelaan 187, 1412 AS Naarden.

E.W.van Popta.

DE TIENDAAGSE VELDTOCHT
Tekeningen van een Haagse Schutter ten tijde van de Belgische Opstand

Het is deze zomer 150 jaar geleden dat Nederlandse troepen de grens over trokken en het Belgische leger in tien dagen versloegen. Deze gewapende inval, de zogenaamde Tiendaagse Veldtocht, was het gevolg van de onlusten die in 1830 uitbraken tussen de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden en de voor koning Willem I ongunstige regelingen die daarna werden getroffen door de grote mogendheden.
Eén van de vrijwilligers die aan de veldtocht (2-12 augustus) deelnam, was kapitein D.T.Gevers van Endegeest van de Haagse Schutterij. Tijdens, maar vooral vóór en na de veldtocht maakte Gevers een 85-tal tekeningen die een soort 'fotoreportage' zijn van ht kampementsleven en van de dorpen in Brabant en Gelderland waar hij gelegerd was. De in 1793 geboren jonkheer Daniël Theodoor lijkt weinig moeite te hebben gehad met het uitbeelden van het grote tentenkamp bij Rijen, de op wacht staande soldaten of de in de buurt gelegen molens en landhuizen. Het tekenen was hem dan ook niet vreemd. Als 15-jarige stond Gevers reeds ingeschreven als lid van het 'Teken Collegie' te Haarlem en in 1820 was hij lid van het 'Tekengenootschap tot Nut der Tekenkunst' te 's-Gravenhage.
Veel van de gebouwen die hij tekende zijn de laatste 150 jaar weinig veranderd. Zo zijn bij voorbeeld de kastelen Ammersoyen, Loon op Zand en Neerijen nauwelijks gewijzigd. De 'Bisschopsmolen' te Etten en 'De Arend' bij Terheijden zijn ook nog steeds te bezichtigen. Daarentegen zijn andere gebouwen verdwenen. De watermolen bij Goirle is in 1903 afgebroken en de kerken van Rijsbergen en Genderen bestaan ook niet meer. Behalve portretten van mede-officieren heeft Gevers ook een kastelein, een marketenster en een zelfportret gemaakt.

Schutters op het plein te Rijsbergen, 12 februari 1831. Tekening door kapitein D.T.Gevers van Endegeest. De tekening heeft betrekking op de tentoonstelling van een Haagse Schutter ten tijde van de Belgische Opstand

Deze tekeningen, aangevuld met enkele prenten over de Belgische Opstand, en alle afkomstig uit de Atlas van Stolk zijn op een kleine tentoonstelling te bezichtigen in Delfshaven tot 8 november.

J.C.Nix

Atlas van Stolk, Aelbrechtskolk 12, Rotterdam Delfshaven, geopend: maandag-zaterdag 10.00-17.00 uur, zondag 11.00-17.00 uur, 27 juni t/m 8 november 1981.

VERSLAG EXCURSIE NIEUWPOORT, OUDEWATER en WIERICKERSCHANS, 23 mei j.l.

Om omstreeks 10 uur stond op het stationsplein van Gouda een klein, doch select gezelschap, waaronder zelfs een Engels lid van onze vereniging, aangetreden voor een excursie naar enkele fortificaties in Hollands Midden. Via Schoonhoven ging de tocht naar Nieuwpoort, waar we in het raadhuis ontvangen werden door twee wethouders van deze gemeente. Onder het genot van een kopje koffie luisterden we naar de uiteenzettingen van de excursieleider, de heer W.F.K.Engelbrecht, en van een lid van de plaatselijke historische vereniging over de geschiedenis van de vesting. Hierna begon de wandeling langs de enige jaren geleden gerestaureerde wallen, het voormalige arsenaal en het Lekfront. Rond 1 uur bestegen we weer de bus en reden we naar Oudewater, waar we een voortreffelijk verzorgde lunch gebruikten. Tijdens deze maaltijd hield ons lid, de heer Dellemijn, een praatje over zijn mini-museum in Amsterdam. Hierna kreeg een ieder de gelegenheid een kijkje te nemen in het gezellige centrum van dit stadje aan de Hollandse IJssel.
Het laatste punt van het programma bestond uit een bezoek aan de Wierickerschans, een in 1673 gebouwd verdedigingswerk, gelegen tussen Woerden en Bodegraven. Behalve de wallen en de fortgracht bekeken we hier een tweetal nog in oude staat verkerende gebouwen, waarna de bus weer koers zette naar Gouda.
Ondanks de matige weersomstandigheden is deze excursie een zeer geslaagd gebeuren geworden, mede door de deskundige leiding van de heer Engelbrecht en de goede organisatie, die in handen was van de heer Muller. Beiden daarom nogmaals hartelijk dank voor deze fijne dag!

J.v.H.

Een Friese schutterij-officier in het gevecht bij Kermpt

In augustus zal het 150 jaar geleden zijn dat de Tiendaagse Veldtocht plaats vond. Hoewel hieraan zowel in de vorige als in onze eeuw veel aandacht is besteed[1], vormde dit wapenfeit, zoals de heer Walthuis in zijn lezing tijdens de laatste ledenvergadering van onze vereniging aantoonde, in strategisch en tactisch opzicht nauwelijks een hoogtepunt.
Tijdens deze militaire operatie speelde de schutterij, een soort reserveleger, waarvan in het najaar van 1830 een gedeelte onder de wapenen was geroepen om het door het vertrek van de Belgische militairen verzwakte Nederlandse leger aan te vullen, een belangrijke rol. Na een periode van reorganisatie en oefening trok op 2 augustus 1831 een troepenmacht van ongeveer 36.000 man vanuit Noord-Brabant het gebied van de opstandelingen binnen. Tot de 3e Divisie, die op genoemde datum vanuit Eindhoven in zuidelijke richting oprukte, behoorde onder meer de 1e Afdeling Friese Schutterij met als commandant majoor Kirchner. Eén van de officieren van dit onderdeel, kapitein H.G.Cannegieter, bevelhebber van de vijfde compagnie van het tweede bataljon, tekende zijn wederwaardigheden tijdens deze tocht op in een dagboek, dat in 1930 door zijn kleinzoon werd gepubliceerd[2]. Hieronder volgt zijn relaas over de strijd bij Kermpt, een dorpje even ten westen van Hasselt, waar op 7 augustus een van de bloedigste gevechten van de Tiendaagse Veldtocht plaatsvond. Rond 5 uur in de middag kreeg het tweede bataljon van de 1e Afdeling Friese Schutterij bevel zich in de strijd te storten teneinde te trachten het gevecht, dat reeds lang aan de gang was, te doen uitmonden in een Nederlandse overwinning.

J.v.H.

'Inmiddels hadden de beide bataillons der 13de afdeeling reeds hunne bivouakken verlaten en het 2de bataillon was alvast met den vijand in en bij het dorp Kermpt handgemeen. Het tirailleur-vuur werd gestadig levendiger en kwam al nader en nader, waaruit wij konden opmaken dat de onzen retireerden. Een sectie artillerie kwam ook terug, na even in het vuur geweest te zijn en een paar paarden verloren te hebben, die onbruikbaar geschoten waren.

Onder deze, voor ons geene geruststellende omstandigheden, kwam ineens de order: *'Het Friesch bataillon voor!'* Het volk was nog gedeeltelijk aan het koken, gedeeltelijk aan het eten en allen hadden hunne ransels en patroontasschen afgehangen. De tamboers sloegen dadelijk een kort appèl; de helft der manschappen was nog niet bij hunne geweren, toen de majoor reeds rechts uit de flank met rotten links liet maken, waardoor eene groote verwarring ontstond, die nog vermeerderd werd, toen wij door eene sloot van ons bivouak op den weg gekomen zijnde, in sectiën moesten opmarcheeren, hetgeen van dat gevolg was, dat de eerste sectie reeds een groot eind op weg was, toen de laatste sectiën nog op het bivouak stonden en in een draf moesten loopen om de anderen in te halen.
Het was een onvergeeflijke daad van den majoor, dat hij hier met zooveel overhaasting en niet met meer bedaardheid te werk ging. Gaat een chef met bedaardheid te werk, dit boezemt bij het volk vertrouwen en kalmen moed in, maar heeft het tegendeel plaats, dit veroorzaakt schrik en ontsteltenis door de gelederen. Wij geraakten toch eindelijk, na ons achter den adem geloopen te hebben, zoo goed en zoo kwaad het dan was, in een gesloten kolonne in den hollen - aan beide zijden met hooge begroeide wallen omzoomden weg, welke van Berbroek naar Kermpt gaat. Het zal omstreeks vijf uur geweest zijn. Wij passeerden de dragonders en huzaren, welke aan den weg in slagorde stonden geschaard. Ook zij waren reeds met den vijand handgemeen geweest; menig bebloede kop zag ik onder hen op het paard zitten, ook van hen waren reeds enkelen gesneuveld. Nu en dan kwamen ons reeds gedeelten van het 2de bataillon der 13de afdeeling tegen, welke het slagveld verlieten en nu volgde een voor ons, die nooit in het vuur waren geweest, verschrikkelijk schouwspel, namelijk het zien van zoo veel gekwetsten.
Hier zagen wij soldaten die geheel bebloed waren door hunne ontvangen wonden en nog even de kracht hadden behouden om zich langzaam voorwaarts te bewegen, daar zagen wij een paar welke door hunne kameraden op twee geweren werden gedragen, meer dood dan levend schenen en slechts flaauw hunne holle oogen hemelwaarts verhieven, als smeekten zij van dáár nog hulp af. Wat verder kwam er ons een tegen, door eenen anderen ondersteund, wien door een kogel de onderste oogcirkel was afgeschoten en wiens oog de oogholte was uitgevallen en op zijn wang neerhing en zoo kwamen er ons meer, de een ligt, de ander zwaar gekwetst tegen. Vervolgens zagen we een dood paard en eindelijk ook gesneuvelde militairen liggen, hetgeen voor ons, jonge krijgslieden, een ijselijk en verschrikkelijk gezigt was, waarvan de herinnering nimmer uit mijn geheugen zal gewischt worden.

'Ieder die ons tegen kwam vertelde ons, dat de vijand zeer magtig was. Ook een officier van de dragonders, dien ik kende vroeg ik hoe het er vóór ons uitzag. - *'Slecht!'* antwoordde hij, *'de vijand is talrijk, veel talrijker dan wij, wij kunnen het niet houden.'* Voorwaar, een slechte troost voor ons! Uitgezonderd een paar sectiën, welke nog en tirailleur ageerden, was de 13de afdeeling teruggetrokken. Eindelijk geraakten wij onder het bereik van het vijandelijk vuur en onder een hagelbui van kogels hielden wij halt. De kogels vlogen ons echter allen over het hoofd, want wij stonden door den hollen weg goed gedekt, maar terwijl wij daar zoo stonden, ontstond er van voren eene hevige beweging.
In eens maakten de voorsten 'rechts omkeert!' en liepen ons, die achter waren, omver. Daar lag ik met het grootste gedeelte mijner kompagnie tegen den grond! Men kan denken hoe de schrik mij overweldigde toen ik zoo plotseling den grond kuste en zoo menigen schutter met zijne gespijkerde straathanden mijn rug voelde beuken.
'Mijn God!' dacht ik, *'wat is daar te doen!'* In dat angstig oogenblik dacht ik, dat de vijandelijke cavallerie een uitval op ons deed en dat onze schutters in overhaasting de vlugt namen; onherroepelijk waren wij dan verloren. In mijne verbeelding voelde ik reeds de hoeven der paarden en de armen en beenen met geduchte lange zwaarden van het ligchaam geslagen worden. Toen er eindelijk een oogenblik van stilstand kwam maakte ik van deze gunstige gelegenheid gebruik om op te staan; angstig zag ik rondom mij of ik ook vijandelijke cavallerie gewaar werd, maar neen, ik zag niets dan wolken van rook.
Vele gissingen zijn er omtrent de reden van deze achterwaartse beweging geweest, maar

Tiendaagse veldtocht, gevecht bij Kermpt 7-8-1831, naar een tekening van Hoynck van Papendrecht 1913.

de ware oorzaak is onbekend gebleven. Sommigen zeiden dat de brigade-kommandant een kommando had gedaan dat door onzen majoor verkeerd verstaan zoude zijn; deze kommandeerde daarop 'rechts-omkeert!'
Het volk, denkende dat onze zaken verkeerd stonden en wij daarom retireeren moesten, retireerde in zulk eene haast en verwarring, dat het mij en mijne geheele kompagnie op den grond smeet en alles in de war geraakte. Wat ook de reden mag geweest zijn, ik dankte God, dat ik er met den schrik en een gebeukt ligchaam afkwam.
Het kwam ook gelukkig weer tot staan en hoewel niet ieder officier bij zijn eigen volk was, - want de kompagniën waren onder elkander gemengd geworden, - rukten wij weer meer voorwaarts, tot er wederom 'halt!' werd gekommandeerd en de cavallerie vóór werd geroepen, welke ook al heel schielijk ventre à terre ons voorbij vloog maar even schielijk weer terug kwam.
Wij bleven ondertusschen met het geweer in den arm staan en deden niets, uitgezonderd de 1ste kompagnie, welke rechts van den weg en tirailleur was gezonden; vervolgens rukten wij nog wat meer voorwaarts tot aan een hoek van den weg, vanwaar wij den toren van Kermpt vlak vóór ons hadden liggen.
De vijand had twee stukjes geschut op het kerkhof geplant en schoot zóó met mitraille den weg langs, dat het onmogelijk was hier lang, zonder een aanmerkelijk verlies, te blijven staan. Wij vroegen dan ook den majoor, wat wij moesten doen, maar *'ik heb geene orders!'*, was wederom zijn kort antwoord. Wij begrepen echter dat wij ons niet koelbloedig konden laten doodschieten, maar dat er iets gedaan moest worden en besloten toen ons zelve te redden, den majoor verzekerende, dat indien het niet goed afliep, hij voor alles verantwoordelijk was. Nu ging ieder officier met het volk, dat bij hem was dáár, waar hij dacht den vijand de meeste schade te kunnen toebrengen en zoo verstrooiden wij ons links en rechts van den grooten weg. De majoor bleef zeer koelbloedig, uit een kort pijpje rookende, op zijnen rossinant zitten en trotseerde, alsof hij onkwetsbaar was, een hagelbui van kogels. Ik sloeg met eenige anderen een zijwegje links van den weg in, alwaar wij gedenkt door een hoogen wal, zelve tamelijk veilig, den vijand in een nabijbelegen bosch goed konden beschieten.

Op eenen kleinen afstand van ons zagen wij vijf ruiters in galop op ons aanrijden, welke met hunne mutsen zwaaiden en die wij door de geestdrift waarin wij waren, voor onze eigene lanciers hielden. Een van onze schutters wilde al dadelijk er op los branden, maar een officier riep hem toe: *'Schiet toch niet, jongen! Schiet niet! het is van ons eigen volk!'*
Toen zij echter nader kwamen schoten zij hunne karabijnen, die echter niet raakten, op ons los en hakten met hunne vervaarlijke zwaarden links en rechts van zich. Waren wij bij de hand en niet te driftig geweest, gemakkelijk zoude het ons gevallen zijn hen krijgsgevangen te maken. Het was waarschijnlijk eene van de hoofdtroep afgedwaalde verkenning. Het zoude mij zelfs niet verwonderen, dat zij, geen kans ziende om te ontkomen, door het zwaaijen hunner mutsen te kennen wilden geven, dat zij zich overgaven, doch onze vergissing bemerkende, het uiterste wilden wagen. Zij gedroegen zich manhaftig; twee er van moesten het met den dood bekoopen en de anderen geraakten er bij ons, hoewel niet heelhuids, door. Ook van ons werden eenigen door hen gewond. Het waren chasseurs à cheval.
Kort had het gevecht nog maar geduurd, toen er, behalve eenige schutters, ook reeds een officier buiten het gevecht werd gebracht; het was Kooistra, 2de luitenant bij de 2de kompagnie, die door een kogel in het gewricht van den voet was getroffen. Den geheelen avond bleven wij zoo vechtende; wij avanceerden wel niet, maar retireerden evenmin.
Uit de stukken hooge hennep, uit de bosschen en het kreupelhout, waarin de vijand zich verscholen had, overal van waar men vuur zag komen, werd, dikwijls zonder iets te zien en dus op goed geluk af, geschoten. Ook op ons werd op eene vreeselijke wijze gevuurd, hoe wel met weinig succes; de kogels vlogen meest over ons heen, waarom wij onze manschappen vermaanden vooral niet te hoog aan te leggen. Zelfs het geschut dat de vijand op het kerkhof te Kermpt had geplant, deed ons weinig nadeel. Nu en dan ging er een schot mitraille over ons hoofd even alsof er een geheele vlugt duiven over ons heen vloog, maar het schot kwam meest in de boomen te land en die het verst stonden wer-

den dikwijls het eerst gekwetst. Van ons vielen er echter ook verscheidene. Enkelen vielen er, om nooit weer op te staan en menigeen moest, zwaar gewond, het slagveld verlaten. Van de officieren was Kooistra reeds terug gebragt. Adama, van der Veen en Hillebrands volgden hem. Zelfs waren er die gedurende het gevecht jichtig werden en één was er die, zoals hij geloofde, door een bajonet was gewond aan den voet, maar hoe en wáár het gekomen was, kon hij niet zeggen; genoeg was het dat hij kreupel liep en dus het slagveld moest verlaten. De 2e luitenant Molanus kwam, alsof het eene bovenaardsche verschijning was, met eenige manschappen uit eene wolk van kruit-damp te voorschijn; hij was ook in de dij gekwetst, echter niet zóó erg dat hij ook achteruit gezonden moest worden. Een van mijne schutters kreeg een kogel dwars door den nek; de kogel kwam aan den eenen kant, even boven den schouder, in en aan de andere zijde, even onder het oor weer uit. Men ried hem aan achteruit te gaan, maar hij had nog een schot in het geweer, dat er eerst uit moest en, nadat hij, met zijn doorboorden nek had afgeschoten, verliet hij het gevecht.
Zoo bleven wij den geheelen avond, vechtende, totdat de duisternis er een einde aan maakte.'

Noten:

1. Enige literatuur over deze periode: J.J.C.den Beer Poortugael. De tiendaagsche veldtocht, 's-Gravenhage 1906; H.T.Colenbrander. De Belgische omwenteling (1830), 's-Gravenhage 1905; H.T.Colenbrander. Inlijving en opstand. Amsterdam 1913; H.T.Colenbrander. De afscheiding van België. Amsterdam 1936; R.Demoulin. La Révolution de 1830. Brussel 1950; R.Demoulin en H.van Werveke. De Omwenteling (Algemene Geschiedenis der Nederlanden dl. IX Zeist-Antwerpen 1956, hoofdstuk XI); H.Haag. De Belgische buitenlandse en binnenlandse politiek van 1831 tot 1840 (Algemene Geschiedenis der Nederlanden dl IX Zeist-Antwerpen 1956, hoofdstuk XIII); A.Eenens. Les conspirations militaires de 1831. Brussel 1975; C.Gerretson. Muiterij en Scheuring 1830. Leiden 1936; P.Geyl. Noord en Zuid. Utrecht 1960; M.van Haegendoren. Geel en zwart van de driekleur. Brussel 1979; H.van der Hoeven. De Belgische beroerte, de Tiendaagse Veldtocht en de scheuring der Nederlanden, 1830-1839. Amsterdam 1973; P.A.Huybrecht. Histoire politique et militaire de la Belgique, 1830-1831. Brussel 1856; J.G.Kikkert. De Belgische opstand. Een nationale bevrijdingsoorlog of . . .? Intermediair XVI (1980-37) 37-43, 63; M.E.Kluit. De koning mokt, het land ontwaakt; het Noorden van 1830-'39. (Algemene Geschiedenis der Nederlanden dl. IX Zeist-Antwerpen 1956, hoofdstuk XII); J.P.Nater. De Tiendaagse Veldtocht. De Belgische Opstand 1830/1831. Haarlem 1980; J.Olivier. Merkwaardigheden uit den Tiendaagschen Veldtogt. Amsterdam 1834; H.Pirenne. Geschiedenis van België. De Belgische omwenteling. Gent 1930; H.Pirenne. Geschiedenis van België van de omwenteling van 1830 tot den oorlog van 1914. Gent 1933; A.Smits. 1830 Scheuring in de Nederlanden, dl. I. Brugge 1950; I.L.Uijterschout. Beknopt overzicht van de belangrijkste gebeurtenissen uit de Nederlandsche krijgsgeschiedenis van 1568 tot heden. Kampen 1935, hoofdstuk VIII; L.G.J.Verberne. Geschiedenis van Nederland dl. VII. Amsterdam 1937, hoofdstuk III-ii; L.G.J.Verberne. De geschiedenis van Nederland in de jaren 1830-'50. Utrecht 1958; A.J.Vermeersch. Vereniging en revolutie. De Nederlanden 1814-1830. Bussum 1970; Verzameling van dagorders, officiële rapporten en andere berigten betrekkelijk den Tiendaagschen Veldtocht in 1831. Utrecht 1833; W.E.A.Wüppermann. De geschiedenis van den Tiendaagschen Veldtocht in Augustus 1831. 's-Gravenhage 1881.
Onlangs verschenen nog twee eigentijdse beschrijvingen van de veldtocht, te weten J.G.Kikkert. Bericht van de 10-daagse veldtocht. België en Noord-Brabant in de frontlijn. Rotterdam 1980, en H.van der Hoeven (ed.). Een fuselier in de Belgische opstand; aantekeningen van Johannes van Oostendorp over de jaren 1830-1832. 's-Gravenhage 1980.

2. H.G.Cannegieter (ed.). Grootvader's glorie. Het verhaal van den Tiendaagschen Veldtocht. Groningen 1930. De geciteerde passage staat afgedrukt op p. 57 tot en met 65.

H.E.TESSERS, luitenant-generaal b.d.:

Luitenant-Generaal H. ter Poorten (1887-1968)

In januari 1968 overleed luitenant-generaal b.d. H.ter Poorten, commandant van het KNIL tijdens de oorlog tegen Japan. Hij kreeg in 1942 de ondankbare taak, practisch zonder hulp van bondgenoten een overmachtige en in de oorlog geharde Japanse vijand te bestrijden. Hij moest dit doen met land- en luchtstrijdkrachten, die de vuurdoop nog moesten ondergaan en die als gevolg van de bezuinigingspolitiek minimaal in getalsterkte waren en naar de toen reeds geldende militaire normen onvoldoende waren uitgerust voor de strijd tegen een buitenlandse vijand.

Na de oorlog is de mythe ontstaan dat Ter Poorten een weinig verheffende rol zou hebben gespeeld, die sterk contrasteerde met de door hem, om propagandistische redenen, uitgesproken woorden *'liever staande te sterven dan knielende te leven'*. Hij zou bijvoorbeeld tijdens de eerste bespreking met de Japanners te Kalidjati op 8 maart 1942 een ontoelaatbaar zwakke houding hebben aangenomen, die schril afstak tegen het heldhaftige optreden van de gouverneur-generaal, jhr mr A.W.L.Tjarda van Starkenborgh Stachouwer. Vertolker bij uitstek van deze mythe is J.C.Bijkerk in zijn boek *'Vaarwel, tot betere tijden'* (Franeker, 1974). Dat een geheel andere visie op Ter Poorten mogelijk is, blijkt uit de bespreking die majoor H.L.Zwitser in *'Ons Leger'* van december 1978 aan de tweede druk (1977) van Bijkerks boek wijdde. Om hieraan ruimere bekendheid te geven worden de op Ter Poorten betrekking hebbende gedeelten uit de recensie hieronder in extenso weergegeven.

'Het dramatische hoogtepunt bereikt Bijkerk in de hoofdstukken die de capitulatie van het KNIL beschrijven. De auteur heeft zich daarbij laten leiden door zijn grenzeloze bewondering voor de persoon van de gouverneur-generaal, min of meer ten koste van de andere hoofdpersonen in het drama, de legercommandant luitenant-generaal Hein ter Poorten. Duidelijk blijkt dit uit de beschrijving die hij geeft van de eerste bespreking te Kalidjati op 8 maart 1942 met de Japanse bevelhebber, luitenant-generaal Hitoshi Imamura. De Nederlandse regering in Londen oordeelde dat een algehele capitulatie van het leger vermeden moest worden en dat de strijd desnoods als guerilla moest worden voortgezet. Noodzakelijk daarvoor was dat in Indië geen autoriteit meer zou bestaan, gerechtigd tot het sluiten van een capitulatie met de vijand. De oplossing die Londen voorstelde was, de gouverneur-generaal te ontheffen van het opperbevel over leger en vloot en dit over te dragen aan respectievelijk de legercommandant en de commandant zeemacht. Achteraf een wat merkwaardig denkbeeld, omdat hiermede de bevoegdheden die in één persoon waren verenigd over twee functionarissen werden verdeeld, zonder dat daarmee echter een perking van die bevoegdheden bereikt werd die vereist zou zijn om een algehele capitulatie onmogelijk te maken. De landvoogd heeft in laatstgenoemde zin nog suggesties gedaan aan de regering in Londen zonder dat daar echter een antwoord op is gekomen. Tenslotte heeft de GG zich gehouden aan het advies van de regering en het opperbevel op 4 maart 1942 overgedragen aan generaal Ter Poorten en aan de waarnemend vlootvoogd, kapitein ter zee Van Staveren (Helfrich was toen al uitgeweken).

Van het tussen de GG en de regering gevoerde overleg, met name ook wat betreft de overdracht van het opperbevel, was Ter Poorten aanvankelijk onkundig gehouden. Pas toen de GG het besluit had genomen het opperbevel over te dragen werd dit aan hem meegedeeld. In de ogen van Ter Poorten was dit een absurde beslissing. Hij had het gevoel dat hem op het laatste moment de zwarte piet in handen was gespeeld, niet geheel ten onrechte, getuige de behandeling die hem na de oorlog ten deel is gevallen. Een boekbespreking is niet de plaats om deze zaak hier in zijn totaliteit te ontrafelen, vast staat dat met de benoeming van Ter Poorten tot opperbevelhebber de verhouding tussen hem en de GG controversiëel was geworden.

Levensgroot kwam dit in de openbaarheid tijdens de eerste besprekingen met de Japanners. Imamura had het aan één van zijn lagere commandanten gedane aanbod van de Nederlandse generaal Pesman onderhandelingen te beginnen over de overgave van Bandoeng, aangegrepen om de GG en de legercommandant naar Kalidjati uit te nodigen teneinde de overgave van het gehele KNIL te forceren.

Ter Poorten heeft dit onmiddellijk begrepen; hoge bevelhebbers onderhandelen niet over de overgave van een stad of vesting. De GG daarentegen wilde blijkbaar in overeenstemming met de wensen van Londen, alleen praten over de capitulatie van Bandoeng en over een regeling van het civiel bestuur, daarbij een algehele overgave van het leger vermijdend. De legercommandant, in zijn kwaliteit van opperbevelhebber, moet dit alles als irreëel hebben ervaren. Dit gebrek aan eenstemmigheid ten aanzien van de te volgen gedragslijn bij een confrontatie met de Japanners verklaart veel, zoniet alles, van het ongecoördineerde optreden van de beide hoogste Indische gezagsdragers tijdens de eerste bespreking te Kalidjati. Bijkerk geeft van die gebeurtenis een verslag waarbij hij aan de GG een heldenrol toebedeelt, terwijl hij Ter Poorten portretteert als een Jan Wanhoop die zich voor het oog van de vijand van zijn zwakste zijde laat zien. Dit soort jongensboekenromantiek gaat voorbij aan wat zich werkelijk heeft afgespeeld.

De onenigheid tussen de GG en de legercommandant is ook de Japanners niet ontgaan. Dit blijkt uit de verslagen die zij over de besprekingen hebben opgesteld. Van de achtergronden begrepen de Japanners echter niets, en het voorstel van de GG om slechts te spreken over een regeling van het civiel bestuur wekte slechts hun woede op. Daartussenin zat Ter Poorten, die voor het front van de Japanners bezwaarlijk de landvoogd kon afvallen, hoewel hem dat niet moeiteloos afging. Toen Imamura de eis van onvoorwaardelijke overgave stelde, wendde Ter Poorten zich tot de GG met de woorden: 'Ziet U wel, dat was te verwachten!' (p. 218). Wie hierin hulpeloosheid en zwakheid ziet aan de kant van Ter Poorten verstaat geen Nederlands. Het is veel meer een uiting van ergeris, veroorzaakt door de houding van de GG die wilde vasthouden aan de overgave van Bandoeng omdat hij de draagwijdte van de gang naar Kalidjati niet onder ogen zag.

Toen eenmaal het besluit was gevallen de Japanners te ontmoeten, had de landvoogd de zaken aan Ter Poorten moeten overlaten. Nu ontstond er een verwarde situatie waarbij Ter Poorten, om in oosterse termen te spreken, bijna zijn gezicht verloor door het optreden van de GG. In een noot op pag. 221 beweert Bijkerk zelfs dat door de vasthoudendheid van de GG een totale overgave - 'dus van het land', zoals hij het noemt - werd vermeden. Zoiets is natuurlijk je reinste kletspraat. Slechts politieke autoriteiten hebben bevoegdheid - bijvoorbeeld tijdens een vredesconferentie - territoir af te staan. Dit was bij de besprekingenb in Kalidjati volstrekt niet aan de orde. Het ging daar om een militaire capitulatie, dat wil zeggen de overgave van strijdkrachten, materiëel, enz. om een hopeloos geworden strijd te beëindigen.

Voor het schrijven van zijn verhaal heeft Bijkerk veel overhoop gehaald. Zelfs werd een briefwisseling gevoerd met de Japanse generaal Imamura om van hem nog eens te oren hoe de besprekingen in Kalidjati verliepen. Al zijn inspanning heeft er helaas weinig toe bijgedragen een beeld te ontwerpen 'sine ira et studio'. Integendeel, de feiten worden zo gerangschikt dat de daden van de landvoogd in een zo gunstig mogelijk licht komen te staan. Om dit nog eens extra te onderstrepen krijgt Ter Poorten posthuum een trap na. Van enige afstandelijkheid ten aanzien van het gebeurde, valt bij de schrijver niets te ontdekken, terwijl de vraag naar het 'waarom' van de diverse 'faits et gestes' van de GG en de legercommandant volledig onbeantwoord blijft.'

Een andere bron waaruit veel meer begrip blijkt voor Ter Poortens onmogelijke taak is de Amerikaanse brigade-generaal Elliot Thorpe, in 1942 liaison-officier op het Algemeen Hoofdkwartier te Bandoeng. In een condoléancebrief naar aanleiding van het overlijden van Ter Poorten schreef hij: *'Probably no Allied Commander in World War II faced a more difficult and in the end distasteful task than general Ter Poorten. The role of the KNIL in World War II was an impossible one. I thought so many times while I was still in Bandoeng: This little army is like David facing Goliath, except they had no slingshot. As in my country interest in national defence was too late in coming.'* Thorpe eindigde zijn brief met: *'I should like to offer my sympathy to the officers of the KNIL in the loss of their former leader. I too have lost a friend.'*

Van verschillende kanten is mij verzekerd dat luitenant-generaal Ter Poorten een zeer kundig, men mag wel zeggen geniaal officier is geweest. Zijn verkiezing als legercommandant lag voor de hand (De commandowisseling na de dood van luitenant-generaal G.J. Berenschot heeft overigens geen invloed gehad op het verloop van de voor het voeren van de strijd tegen Japan te treffen voorbereidingen). Hein ter Poorten miste zeer zeker niet de eigenschappen om het Legercommando te voeren. Bij het vellen van een oordeel mag niet worden vergeten, onder welke omstandigheden hij het bevel over het KNIL heeft moeten voeren. (Vide wijlen kol.b.d.

KNIL C.van den Hoogenband, brief aan schrijver).

Deze bijdrage is bedoeld als een poging tot eerherstel van Hein ter Poorten. Mogen de aangedragen getuigenissen ertoe bijdragen dat zijn persoon in een beter daglicht komt te staan, bij gerepatriëerden en bij anderen.
(Met dank aan majoor drs H.L.Zwitser).

TRITT HISTORISCHE UNIFORMEN-KALENDER 1982

Evenals in voorgaande jaren zal ook nu, bij voldoende belangstelling, de mogelijkheid bestaan om bij de vereniging tegen sterk gereduceerde prijs de TRITT HISTORISCHE UNIFORMEN-KALENDER te verkrijgen. De prijs voor de uitgave 1982 zal *f* 27,50 exclusief porto- en verpakkingskosten bedragen. Om u de porto- en verpakkingskosten te besparen, zal de mogelijkheid bestaan de kalender af te halen op de jaarvergadering of op de Sectie Militaire Geschiedenis (bij de heer E.W.van Popta). Bestellingen gaarne op korte termijn bij de penningmeester (onder opgave van de wijze waarop u de kalender wilt ontvangen), **Storm van 's-Gravesandeweg 23, 2242 JB Wassenaar.**

DE DONDERBUS

Inkoop Verkoop Ruil

Antieke wapens, Orden, Militaria, Uniformen, Uitrustingsstukken, Documentatie Eerste en Tweede Wereldoorlog. Aankopen van gehele verzamelingen.

Adres: Sophiakade 5b,
Rotterdam 3016.
Geopend vrijdag 19-21 uur,
zaterdag 10-18 uur.
Telefoon: 010-522297
01862-2338
3274 ZJ Blaaksedijk - NL.

AANMELDINGSFORMULIER NAJAARSEXCURSIE Soesterberg 7 november a.s.

Ondergetekende: .....
Naam: .....
Adres: .....
Woonplaats .....
Telefoon: .....

geeft zich hierbij op voor deelname aan de najaars excursie naar Soesterberg.

Hij neemt ..... introducé's mee.

Het voor deelname aan de excursie verschuldigde bedrag (*f* 15,-- per persoon) is overgemaakt op gironummer 29 40 790 van de N.V.M.H. te Wassenaar.

Dit formulier vóór 15 oktober a.s. opsturen naar:

de heer J. van den Berg, Cronestein 85, 2804 EL GOUDA.

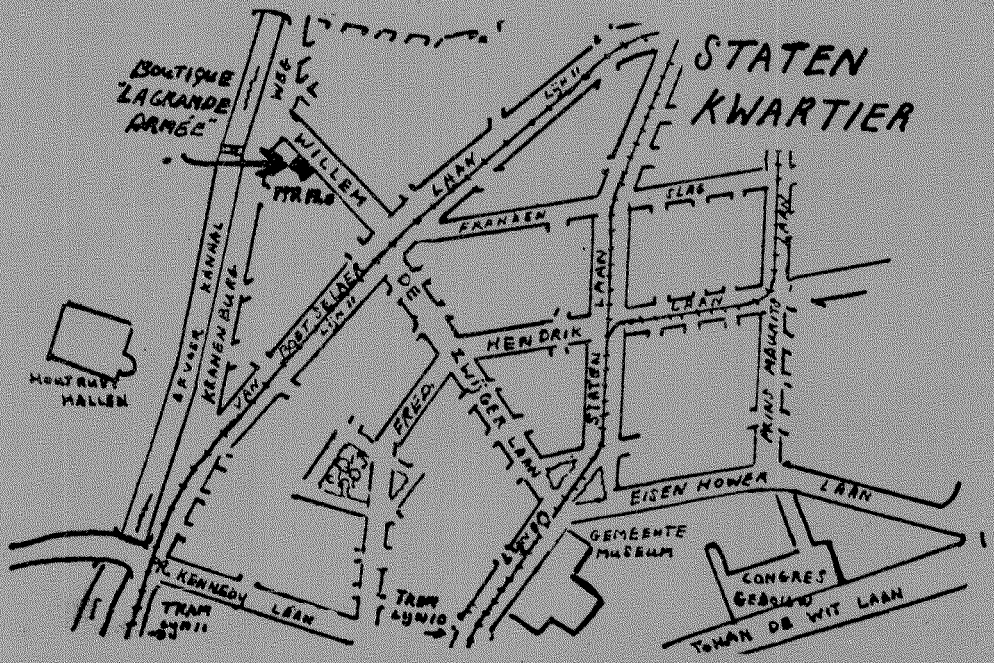
BOUTIQUE DE LA GRANDE ARMÉE

Het adres voor Historische Militaire en Civiele figuren, boeken, prenten, tijdschriften, wargame en alle verdere informatie op dit gebied.

geopend
Woensdag t/m Zaterdag
10.00 - 18.00 uur

W. C. J. EN I. S. SCHOPPEN
Willem de Zwijgerlaan 120
2582 EV Den Haag
Holland
Tel 070-541039

Uitgebreide catalogus en twee halfjaarlijkse aanvullingen verkrijgbaar, door storting van *f* 9,75 onder vermelding 'Catalogus' op giro 3263514 van Boutique La Grande Armée, Willem de Zwijgerlaan 120, Den Haag.